

## DR. FRA MIJO MIHOVIL SUČIĆ, FRANJEVAC, SVEĆENIK, LIJEČNIK I KIRURG

DR MIJO MIHOVIL SUČIĆ, FRANCISCAN FRIAR,  
PRIEST, PHYSICIAN, AND SURGEON

Andrija Nikić\*

### SUMMARY

*This article describes the life of Fra Mijo Mihovil Sučić (Livno, 1820-1865), his education, medical study in Padua, Italy, activities in Bosnia after return, his death, his burial monument and his legacy.*

*His education started in Livno and Fojnica. He joined the Franciscan order in 1837 and replaced his Christened name Stjepan (Stephen) with Fra Mijo. After taking vows in 1938, he completed the study of philosophy in 1840. In 1845, he graduated in theology in Venice and became a priest.*

*Having obtained a special consent from the Holy See, he took up medicine and surgery in Padua, and completed the studies in 1850. Upon return to Bosnia, he became the official physician not only of the Franciscans, but also of the local people. He practised all over Bosnia and a part of Herzegovina.*

*Sadly however, his life was short. One winter, when he was recovering from a disease in Livno, he was asked to deliver a baby in Šuica, a five-hour walk from Livno. This is where he caught severe cold. While his fellow friars comforted him that he'd get over it, Fra Mijo replied: "I'm done, please give me my rites". He died in the monastery on 3 March 1865, and was buried at Gorica cemetery near Livno. A huge cross, dragged from the stone workshop to the cemetery by 28 oxen, bears witness to Fra Mijo's high repute and to people's gratitude. His apothecary scale, surgical and dental instruments, his pharmacopoeia and other practice instruments have been preserved in the monastery of Livno. His legacy is kept in the Museum of Gorica, including over a hundred volumes from the first half of the 19<sup>th</sup> century and sev-*

---

\* Redovni profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru i predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva Napredak Mostar. Adresa: BH 88324 klobuk. E-mail: [andrija@tel.net.ba](mailto:andrija@tel.net.ba)

eral books from the 1850s and 1860s. A few disciples of his continued his medical practice. Today the County Hospital of Livno bears his name “Dr Fra Mihovil Sučić”.

Being the first surgeon in Bosnia and Herzegovina, Fra Mijo Sučić is not only the pioneer, but also the role model of bedside manners.

**Key words:** history of medicine, 19<sup>th</sup> century, physicians, Franciscans, Mijo Sučić, Bosnia and Herzegovina.

## UVOD

Postoji mudroslovice-poslovice “Zdrav bolesna ne razumije”, započinje svoje razmišljanje o zdravlju dr. fra Ignacije Gavran i nastavlja: Iako pretjerana, ona dobro izražava osamljenost, razočaranost i ojađenost, koje često doživljava golem dio čovječanstva – bolesnici zbog nemara i ravnodušnosti okoline. Takav nemar lako se pojavi i kada govorimo o prošlim vremenima: kao da zaboravljamo na ljudske jade pa se osvrćemo samo na osvajanja, gradnje i stvaranja po ovom ili onom važnih djela. A bolesti i patnje bile su u prošlim stoljećima neusporedivo češće pratilice čovjeka nego danas. Bacimo, dakle, letimičan pogled na bolesti i borbu s njima u prošlosti Bosne i Hercegovine; možda će nam to pružiti ispravniju sliku o njoj<sup>1</sup>.

Ne znamo mnogo o dalekoj prošlosti naših sunarodnjaka pa, naravno, ni o njihovim tadašnjim bolestima. Nešto više o tome zapisano je samo iz zadnjih stoljeća (tj. XVII.–XIX.)<sup>2</sup>.

Životni uvjeti od srednjeg vijeka preko četiristogodišnje turske olovne strahovlade s gotovo potpuno uništenom kršćanskom civilizacijom i kulturom te drakonskim zulumima – prisjetimo se samo čestih odvođenja dječaka u janjičare, a njihovih vršnjakinja u hareme, bili su u Bosni i Hercegovini krajnje nepogodni.

S obzirom na stanovanje: kuće su bile, najvećim dijelom, tijesne i mračne kolibe, pokrivene daskom ili slamom, s podom od nabijene ilovače. Onih 15 do 30 kvadratnih metara, koliko su pokrivala, imalo je kao otvore samo dvojica nasuprotna niska vrata jer su najčešće bile bez prozora; ako ih je i bilo, bili su to maleni otvori, začepljeni mjehurom ili navoštenim

<sup>1</sup> Ignacije Gavran, *Putovi i putokazi*, sv. 2., Sarajevo, 1996., str. 178.–182.

<sup>2</sup> Srećko M. Džaja: *Bosanski franjevci i zdravstvo u Bosni i Hercegovini u drugoj polovici 18. st. i prvoj polovici 19. st.* Zbornik radova I. kongresa za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Sarajevo, 1970., str. 297.–303.

papirom. S ognjišta na kojem se kuhalo, dim je izlazio kroz otvor na krovu jer nije bilo stropa, ili na otvorena vrata. – S obzirom na hranu nije bilo mnogo bolje: iako je bila zdrava, bila je jednolična, s malo mesa; često se, međutim, događalo da je hrane zbog nerodnih godina i siromaštva bilo vrlo malo. – Život (ratar, rudar ili kovač) bio je vrlo naporan jer je iz zemlje ili rada svojih ruku valjalo izvući hranu i za svoju obitelj, i za agu ili bega, i za državu. – Vodu je trebalo donositi u kuću pa su je štedjeli; čistoća nije bila jaka strana u tim kućama. Jasno nam je kako se lako u takvim jadnim okolnostima mogla zateći bolest (npr. sušica) i proširiti se na druge, a osobito na djecu.

Osim i danas poznatih bolesti, u ranijim razdobljima redovite su pojave bile epidemije, od kojih je najstrašnija bila kuga koja bi često dokrajčila čovjekov život za dva-tri dana. Kuga je neizrecivo harala<sup>3</sup>.

Turska država nije se (barem u ovim kasnim stoljećima) brinula za zdravstvo. Tek pri samome kraju turske uprave bila je podignuta jedna, samo jedna, bolnica u Bosni i Hercegovini! Tako su ljudi bili upućeni sami na sebe. Veziri su dovodili sa sobom liječnike (Židove ili Grke); za neke franjevce znamo da su ponekad tražili pomoć u Veneciji ili Beču; a gdje da je nađu svi ostali<sup>4</sup>?

Bilo je pučkih liječnika, vještaka za neke poslove: namještanje uganute ili slomljene noge ili ruke; drugi su opet znali sredstva da se smanji temperatura ili da pomognu kada ugrizu zmija ili pas, znali su liječiti ubode, naboje i rane raznih vrsta te probavne smetnje. Naučili su to od starijih (u nekih se to prenosilo s roditelja na djecu), a ponešto bi otkrili i sami, isprobavajući na drugom ili na sebi. Bilo je osobito vještih travara koji su doduše ponekad svoje liječenje začinjali obiljem praznovjernih postupaka<sup>5</sup>.

---

<sup>3</sup> Primjerice, samo u župi Kraljeva Sutjeska u pola je stoljeća (od 1765. do 1816.) tri puta bjesnila žestoka kuga. Svaki put je odnijela od pola tisuće do blizu tisuću žrtava: 1765. godine 505 žrtava, 1782. godine 898 žrtava, a 1815.–1816. godine 890 žrtava. Osim prave (bubonske) kuge, javljala se i blaža, tzv. ognjica, a nekad kolera (1836.), malarija i druge bolesti (isp. Mikićevo rukopisno djelo *Arkiva*, sv. IV, iz Kr. Sutjeske). Sušica i druge bolesti nisu toliko upadne da bi ih suvremenici isticali kao uzroke masovne pogibije. A tko da zabilježi koliko je majki stradalo pri porođaju? Sve se to smatralo neizbježnim pa se nije ni zapisivalo.

<sup>4</sup> Risto Jeremić, *Prilozi istoriji zdravstvenih i medicinskih prilika Bosne i Hercegovine pod Turskom i Austro-Ugarskom*, Beograd, 1951.

<sup>5</sup> Fra Ivan Franjo Jukić piše: "U Bosni kad se tko razboli idu franjevcima, fratrima da im što kažu, neki više neki manje imaju svoje ljekaruše, te iz njih kazuju i daju što kakve trave, pravoslavni i Turci, pak kad im čaranja i zapisi njihovih samoukih ne mogu pomoći, eto ih fratrima po zapis. Fratri, istina dadu i zapis, ali im još kažu i dadu koju likariju, zato fratarski zapisi najbolje pomažu."

Takvih vještaka i travara bilo je i među franjevcima. Fra Pavao Rovinjanin iz Istre, koji je pohodio Bosansku provinciju 1640., navodi da je jedan bosanski fratar znao liječiti kamenac. Razlika između običnih narodnih vještaka i franjevaca bila je u tome što su franjevci tražili savjete i u stručnim knjigama kojih je u samostanskim knjižnicama bilo prilično. Franjevci su poznavali ondašnja higijenska pravila salernske škole; jednu je takvu knjigu zdravstvenih uputa preveo na hrvatski jezik u stihovima fra Emerik Pavić – *Cvit likarije*, Budimpešta, 1768., pretisak, Split, 1980. Prirodno je da su tako znali odbaciti isprazne savjete i razna čaranja narodnih travara. Tako je došlo, uz ugledanje na starije, do stvaranja hrvatskih popisa recepata tzv. *ljekaruša* na bosanskohercegovačkom tlu, u kojima, uz neke nevrjedne, ima i prilično uspješnih uputa za liječenje<sup>6</sup>.

Iako je bilo mnogo amaterskih vještaka i travara, u Bosni se ipak osjećala potreba za pravim, medicinski obrazovanim liječnicima. Da tome doskoče, franjevci su se počeli baviti pravom liječničkom strukom. Neki su od njih primili djelomično obrazovanje u toj struci. Takav je bio npr. fra Mato Bogdanović, brat biskupa fra Marijana. Osobito je bilo važno što su franjevci poučavali ljude kako da spriječe bolesti, kako da zdravo žive. U propovijedima ponekad nailazimo na tragove takvih uputa. Osvijetlimo to jednim primjerom. Biskup fra Marijan Bogdanović iznosi u svom *Ljetopisu Kreševskog samostana* kratki sadržaj nagovora o čuvanju zdravlja što ga je, iza propovijedi na Dan sv. Martina, održao kreševskim vjernicima. Istaknuo je da je za zdravlje važno izbjegavati pretjerivanje u jelu, u piću, u radu, u izlaganju studeni. Opisao je koliko je opasno ako se dobije upala porebrice i neke druge bolesti i pokazao kako se treba čuvati da ih ne dobijemo ili, ako smo već oboljeli od njih, kako da se liječimo. Budući da mnoge žene stradaju pri porođaju, upozorio je svoje slušatelje koliko je važno da porodilja (osobito nakon prvog porođaja) ostane u krevetu i miruje osam dana; tada stid i strah (da ih možda ne proglase lijenima) nije nikako umjestan. Rekao je zatim kako je važno, osobito tih prvih dana nemoći, izbjegavati prehladu<sup>7</sup>.

---

<sup>6</sup> Usp. Andrija Nikić, *Medicina i slavna prošlost franjevaca*, Mostar, 2000., str. 31.–43. Dr. fra Julijan Jelenić piše: "Takvih se zbirki u rukopisima i danas u Bosni nalazi sva sila." Navodi samo one koje je vidio. Usp. *Kultura...*, sv. II., str. 449. Marko Karamatić navodi 12 *ljekaruša*. – Usp. *Uloga franjevaca u povijesti bosanskohercegovačkog zdravstva*, str. 70.–73. O *ljekarušama* biskupa Vujičića vidi u: fra Vjeko Vrcić, *Ljekaruše biskupa fra Paške Vujičića*, Nova et vetera, XXXIV. (1984.) 1–2, str. 139.–156.

<sup>7</sup> Marijan Bogdanović, *Ljetopis Kreševskog samostana*, Sarajevo, 1984., str. 127.

No bilo je franjevaca koji su imali i propisno liječničko obrazovanje, stečeno na stranim sveučilištima. Jedan takav sjajan primjer imamo u fra Miji Sučiću, prvom kirurgu u Bosni i Hercegovini<sup>8</sup>. Bez ikakve sumnje, dr. fra Mijo Sučić iznimna je ličnost sredine XIX. stojeća ne samo među franjevcima, nego i među bosanskohercegovačkim liječnicima. Kao franjevac i svećenik te osposobljeni kirurg, ali i ginekolog, podignuo je franjevačko ljekarništvo i liječništvo na onodobnu znanstvenu razinu.

### ŽIVOTNI PUT FRA MIJE SUČIĆA

Rođen je 26. lipnja 1820. u obitelji Petra Sučića i majke Ruže rođene Galić iz Šuice, kršten je sutradan 27. lipnja. Dadoše mu ime Stjepan, kum djeteta bio je Ivan Porčić iz Jajca. Potječe od imućne obitelji u Livnu. Dječeačke dane proveo je u svojoj obitelji i susjedstvu poput svojih vršnjaka<sup>9</sup>.



Dr. fra Mihovil Sučić

<sup>8</sup> U takvim nepovoljnim društvenim, političkim, socijalnim i, naravno, zdravstvenim okolnostima djeluje dr. fra Mijo Sučić.

<sup>9</sup> Najnovije priloge o dr. fra Mihovilu Sučiću objavilo je više autora u zborniku: *Dr. fra Mihovil Sučić (1820.– 1865.), liječnik i kirurg*, Uredio Vine Mihaljević, Zagreb, 2006.

## REDOVITO ŠKOLOVANJE

Osnovno obrazovanje mali Stjepan Sučić stekao je u Livnu kod franjevaca kao i ostala djeca imućnijih roditelja. Budući da je izrazio želju da postane svećenik redovnik, upućen je u Fojnicu na daljnje školovanje. Primljen je u novicijat 14. srpnja 1837. i krsno ime Stjepan zamijenio s Mijo, a na latinskom jeziku je upisano fra Michael. Ubrzo nakon završetka godine novicijata, fra Miju je starješinstvo Bosne Srebrene poslalo u Veneciju na daljnje usavršavanje.

Tako je iduće 1838. godine fra Mijo, prema istraživanju Vine Mihaljevića, već je u franjevačkom samostanu *Sv. Franjo u Vinogradu (San Francesco della Vigna)* u Veneciji gdje studira filozofsko-teološke znanosti. U pismohrani samostana nalazi se na popisu članova toga bratstva 18. srpnja 1839. fra Mijo kao student<sup>10</sup>, a u popisu od 26. srpnja 1840. fra Mijo je student filozofije – “fra Michael a Livno Philos. studens”<sup>11</sup>. Godinu poslije, 1842., fra Mijo Sučić je također student filozofije, čije je ime, uz ime fra Jeronima iz Ulica, obilježeno zgradama<sup>12</sup>.

Nakon završenog studija filozofije fra Mijo studira teologiju. Prema popisu članova bratstva od 1. travnja 1842., fra Mijo je: “fr. Michael a Livno Theol. studens”<sup>13</sup>. Zanimljivo je navesti da se 1842. godine u franjevačkom samostanu s. Francesco della Vigna nalaze samo četiri studenta teologije, i to svi Hrvati: fra Mijo Sučić, fra Jeronim iz Ulica, fra Franjo Bušić iz Imotskog i fra Ivan Vuičić iz Imotskog<sup>14</sup>.

Prema tabuli samostana od 13. srpnja 1843., fra Mijo Sučić već je zaređen za svećenika: “Pater Michael a Livno”<sup>15</sup>, a 1844. uz fra Miju i fra

<sup>10</sup> Arhiv franjevačkog samostana s. Francesco della Vigna u Veneciji – dalje Arhiv di Venezia, “Atti della Congregazione e Capitoli della risorta Provincia de’ PP. Minori Osserv(an)ti, premessa una breve narrazione istorica sulla decadenza distruzione e risorgimento di essa Prov(incia)”, Vol. I., 1834.–1853., str. 31. U isto vrijeme s fra Mijom Sučićem studira filozofiju i teologiju u Veneciji fra Jeronim iz Ulica – fra Hieronymus ab Ullize. Njih dvojica zajedno borave i studiraju svih šest godina. Fra Mijin studij u Veneciji i Padovi istražio je dr. Vine Mihaljević koji mi je darovao i više puta ovdje citirani *Zbornik*, na čemu mu zahvaljujem.

<sup>11</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 37.

<sup>12</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 43.

<sup>13</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 49.

<sup>14</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 49.

<sup>15</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 56.

Jeronima, svećenik je i fra Ivan iz Imotskog<sup>16</sup>. U popisu članova samostanskog bratstva od 6. rujna 1845. fra Mijo se više ne pojavljuje<sup>17</sup>.

Protogle dvije godine fra Mijo, kao i ostali svećenici, potpisuje da su uredno slavljene sve svete mise<sup>18</sup>, da je izgovoren oficij i sve pjevane mise za dobročinitelje i mise zadušnice za umrle fratre<sup>19</sup>. Potpisuje, među ostalima, i da su braća imala zdravstvenu i materijalnu skrb, da su imali duhovne vježbe, da se držao kršćanski nauk braći, laicima i tercijarima<sup>20</sup>. A 4. rujna 1845. ne nalazimo više potpis fra Mije Sučića na prije navedenim dokumentima. Već se nalazi u Padovi. Fra Mijo se, međutim, nalazi u popisu svih članova bratstva u godini 1845., zajedno s fra Jeronimom iz Ulica i fra Ivanom iz Imotskog.<sup>21</sup>

Fra Mijo ne studira filozofsko-teološko studij na franjevačkoj teologiji u samostanu s. Francesco della Vigna (*“Studio domestico di Teologia e di Filosofia dei Minori Osservanti di S. Francesco della Vigna a Venezia”*). Nema ga nigdje na popisu studenata filozofije niti u katalozima studenata teologije<sup>22</sup>. Na ovoj franjevačkoj teologiji, međutim, predaje “Povijest Crkve, Kanonsko pravo i Bibliku” fra Urban Bogdanović iz Dubrovnika, koji je profesor do 1845./46. kada ga zamjenjuje p. o. Giuseppe iz Verone, uz pristanak samoga fra Urbana<sup>23</sup>. Istovremeno fra Paškal Vujičić studira u prvom semestru 1845./46. akademske godine dogmatsku i moralnu teologiju<sup>24</sup>. Venecijanski patrijarh imenovao je 1848. godine fra Paškala Vujičića, uz dozvolu državnih vlasti<sup>25</sup>, profesorom crkvene povijesti na franjevačkoj teologiji. Bio je

<sup>16</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 66.

<sup>17</sup> Arhiv di Venezia, Atti..., str. 70.

<sup>18</sup> Arhiv di Venezia, L'archivio provinciale. parte storica, del convento san. Francesco della Vigna. Busta 30 u/2 /D - resoconti - Attestati 1838-1853/, datum 8. srpnja 1843.

<sup>19</sup> Arhiv di Venezia, L'archivio provinciale... 8. srpnja 1843.

<sup>20</sup> Arhiv di Venezia, L'archivio provinciale... 8. srpnja 1843.

<sup>21</sup> Arhiv di Venezia, Elenco degli individui componenti la Religiosa famiglia dei Minori Osservanti in s. Francesco della Vigna in Venezia nel 1845.

<sup>22</sup> Arhiv di Venezia, Cataloghi degli studii teologici (1836–1846) i Cataloghi degli studii filosofici (1838/39–1845/46).

<sup>23</sup> Arhiv di Venezia, Archivio della curia provinciale nel convento di san Francesco della Vigna, Busta: Studi e studenti, 1845/46. U noti je napisano: “Sostituito al P. Urbano Bogdanovich di Ragusa, che parti' per la sua Provincia, a cio' con approvazione di Sua Eminenza”.

<sup>24</sup> Arhiv di Venezia, Archivio della curia..., 1845/46. Fra Paškal upisan je u prvi semestar i ima sljedeće karakteristike: “costumi – ottimi; applicazione – distinta; progresso – prima classe con eminenza”.

<sup>25</sup> Arhiv di Venezia, Archivio della curia..., 1848: “In base alla favorevole informazioni avute nel conto dei Padri Alfonso Mario Girelli e Pasquale Vuicich, il Governo conferma la nomina fatta da Vostra Eminenza del P. Girelli a lettore per la cattedra di Studio biblico del N. Testamento presso

gvardijanom samostana s. Francesco della Vigna, a deset godina poslije fra Paškal Vujičić posvećen je za biskupa u samostanskoj crkvi<sup>26</sup>.

Tako se u pismohrani navedenog samostana nalaze podaci o fra Miji Sučiću između 1838. i 1845. godine. Prema zapisu od 4. rujna 1845., nema ga na spomenutom popisu, naime već je tada student medicinskih znanosti u Padovi<sup>27</sup>.

### STUDIJ MEDICINE

Da bi mogao studirati medicinu, morao je tražiti dopuštenje od Svetog zbora za širenje vjere (*Congregatio De Propaganda fide*) jer fra Anto Knezović vjerojatno poradi loših zdravstvenih prilika koje su vladale u Bosni traži od njega da studira i medicinu, još u vrijeme boravka u Veneciji. Propaganda mu daje dopuštenje da može studirati medicinu i kirurgiju uz prethodnu dozvolu provincijala Venecije, starješinstva Bosne Srebrene, ali s time da nakon određenog vremena mora tu dozvolu obnavljati.

Tako nakon završenog studija filozofije i teologije u Veneciji 1845. godine, prema rezultatima Vine Mihaljevića, fra Mijo preseljava u Padovu gdje upisuje studij medicine i kirurgije. Za dozvolu studija medicine i kirurgije obraća se *Propagandi fide* još za vrijeme svoga boravka u franjevačkom samostanu s. Francesco della Vigna u Veneciji. *Propaganda fide* mu daje dozvolu 1845. godine<sup>28</sup> i odgovora mu pismom<sup>29</sup> koje šalje u

---

lo studio domestico dei PP Minori Osservanti, a del Vuicich a lettore per la cattedra di Storia ecclesiastica presso la medesima corporazione. Con cio' si onora di porgere alla pregiatissima nota 12... pp. N. 1369. Venezia 2. febbraio 1848.

<sup>26</sup> Usp. P. E. Marin, Memorie del convento e chiesa di s. Francesco della Vigna in Venezia, Compilate da p. Leone Ronzato da Chioggia, (Volume primo, parte seconda), Venezia /I, II/ 1898. Godine 1858. piše: "I. R. P. Pasquale Vuicik della Bosnia, figlio della nostra Provincia, ex Guardiano di questo convento e Lett/ore/ di S. Teologia, nominato Vescovo di Pulati da S. S. Pio Papa IX, riceve nella Chiesa della Vigna solennemente l'Episcopale Consacrazione". Vol. II., str. 241.

<sup>27</sup> Usp. Dragoš Sučić, Dr. fra Mihovil Sučić, svećenik-liječnik, Dr. fra Mihovil Sučić (1820–1865), liječnik i kirurg (u povodu 140. obljetnice smrti), Zbornik radova sa Znanstveno-stručnog skupa održanog 8. prosinca 2005. na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Uredio: Vine Mihaljević, Zagreb, 2006.

<sup>28</sup> Arhiv Kongregacije De Propaganda fide – dalje Arhiv Propagande, Indice delle Lettere della S. Congregazione dei Biglietti di Mons. Segr. per ordine di localita' dal 1845 al 1847, Lett. A al G. N. B, na str. 176. pod brojem 773. piše: "Si risponde al P Michele Succich da Livaro M. O. Bosnese che incominci pure gli studi di medicina e Chirurgia, e che quindi rinovera l'istanza per la facolta' dell'esercizio".

<sup>29</sup> Arhiv Propagande, Lettere e Decreti della S. Congregazione e Biglietti di Mons. Segret. 1845, vol. 332., na str. 176. pod rednim brojem 773. piše: "P. Michele Succich da Livaro Min. Osse. Bosnese Venezia Convento di s. Francesco della Vigna. 22. novembre 1845, mi e' giunta un' istanza della P. V diretta ad ottenere la facolta' di esercitare la medicina e chirurgia allo studio della quale dice



Veneciju. Fra Mijo može studirati kirurgiju i medicinu u Padovi, ali mora priskrbiti sve potrebne dokumente od svojih starješina iz Bosne ili dozvolu provincijala iz Venecije. Nakon određenog vremena treba obnavljati potrebne dozvole za daljnji boravak u Padovi.

Fra Mijo boravi u Padovi s dozvolom provincijala fra Ante Knezovića, a 1846. obnavlja dozvolu za daljnji boravak koju traži od *Propagande fide*. Propaganda mu daje dozvolu, ali traži i od franjevačkoga generala, pismom od 26. lipnja 1846, da mu pošalje potrebne dokumente<sup>30</sup>. Generalna kurija odgovorila je *Propagandi fide* dajući dozvolu fra Miji Sučiću da nastavi studij medicine i kirurgije u Padovi i da stanuje kod “*Religiosi di s. Giovanni di Dio*” – “Redovnika sv. Ivana Božjega”.<sup>31</sup>

Fra Mijo traži 29. lipnja 1846. od *Propagande* dozvolu i besplatnu kartu, kao misionaru u Bosni, za odlazak u Livno. U pismu opisuje svoj boravak u Italiji. Nalazi se u venecijanskoj provinciji sedam godina gdje je završio studij filozofije i teologije te dozvolom starješina i dopuštenjem *Propagande* mora ostati još šest godina kako bi izučio medicinu i kirurgiju. Budući da ima nekih problema u obitelji i da ima stare roditelje koje bi želio prije smrti vidjeti, traži dopuštenje da ih ide posjetiti u Livno nakon završenih ispita prve godine medicine i kirurgije u Padovi<sup>32</sup>. I *Propaganda* mu pismom od 5. srpnja 1846. daje dozvolu<sup>33</sup>.

---

di dover applicarsi per qualche tempo d'ordine dei suoi superiori. Ella dunque pota' pure incominciare gli accennati studi e quando avra' acquistata quella petizia senza cui non potrebbe esercitare, rinnovi pure la istanza poiche' riceverà allora la facolta' che desidera.”

<sup>30</sup> Arhiv Franjevačkog reda u Rimu – Arhiv OFM, Missioni, sv. 124, str. 252. Pismo je uputio tajnik Propagande, nadbiskup Tesalonije mons. Giovanni Brunelli, generalnom delegatu OFM. U pismu piše: “Il sottoscritto Arcivescovo di Tessalonica segretario di Propaganda prega V. S. ad inviargli una obbedienza dalla quale costi ch'egli dimora in Padova tanto colla licenza delta P/ropag/nda quanto con quella dei superiori dell'Ordine”

<sup>31</sup> Arhiv OFM, Missioni, sv. 124, str. 253. U ovom piše: “Nel mandare prontamente a V. S. la richiesta ubbidienza per il P. Michele Sucich di Bosnia il sottoscritto Delegato umilmente espone... Dalje se govori o fra Petru Bakuli, fratra koji boravi u Toskani i koji se mora vratiti u svoju Provinciju, te o ekonomskoj pomoći koju daje Propaganda za sve studente fratre iz Bosne koji se nalaze u Italiji.

<sup>32</sup> Arhiv Propagandin, Scritture riferite nei Congressi, Bosnia dal 1846–1850, sv., 13., f. 125: “Eminentissimo e reverendissimo Signore. Sono passati 7 anni da poiche ho abandonato i genitori e la paterna casa fermandomi in questa Veneta osservantissima Provincia dove ho terminate gli studi della Filosofia e Teologia; e dovendomi ancora fermare per altri 6 anni per ordine de miei superiori della Bosnia e colla licenza della Sacra Congregazione di Propaganda fide a fine d'imparare l'arte delta medicina e chirurgia ..”

<sup>33</sup> Arhiv Propagandin, Scritture riferite nei Congressi, Bosnia, sv. 13., f. 126. na kojem piše: “Al Eccellentissimo e Reverendissimo Signore, Il Mon. Signor Giovanni Brunelli Arcivescovo Tesalonense e Segretario degnissimo della Sacra Congregazione della Propaganda fide”. I dalje na omotnici stoji: “1846/Padova 29 giugno. F. Michele Sucich Bosnese, prega di un attestato di

U to doba u Padovi boravi nekoliko studenata iz Bosne. Uz njihov primjeran redovnički i studentski život, bilo je i problema. Tako je bilo i nekih pritužbi iz Padove na fra Miju Sučića. Zato je general Franjevačkog reda u dogovoru s bosanskim provincijalom razmišljao o njegovom povratku, kao i o povratku u provinciju svih ostalih studenata u Padovi. General je to napisao u pismu od 23. rujna 1848. Kongregaciji. Ali *Propaganda fide*, u pismu od 3. listopada 1848. smatra da nije oportuno vratiti natrag u provinciju fra Miju, nego mu treba omogućiti da dovrši započeti studij u Padovi.<sup>34</sup> General odgovara na ovo pismo pozitivno. U njemu navodi da je fra Mijo dobio dozvolu od *Propagande* da studira medicinu na Sveučilištu u Padovi. Na temelju tog dopuštenja<sup>35</sup> i na temelju obveze da studenti treće i četvrte godine medicine pohađaju predavanja na Sveučilištu, upisuje se kao izvanredni student na *Imperiale Regia Universita di Padova*. Međutim, ne nalazi se u popisima-katalozima studenata, nego se samo upisuje akademske godine 1847./1848. kao “vanjski slušač i izvanredno”<sup>36</sup>, a petu godinu praktične kirurgije (*nel corso dell'anno V di medicina*). To je bila treća godina studija medicine i kirurgije i boravka fra Mije Sučića u Padovi.

Fra Mijo stanovao je i pohađao studij medicine i kirurgije u kući redovnika sv. Ivana Božjega. Ovdje treba spomenuti da su u Padovi postojale različite zajednice, bratstva koja su zbrinjavala bolesne osobe i imala svoje domove za liječenje, naime, bolnice. Te su bolnice vodili obično liječnici koji su bili i profesori na sveučilištu. Tako npr. imamo bolnicu *San Francesco Grande – Sveti Franjo Veliki* u Padovi koja je imala katedru medicine i praktične kirurgije. Sveučilišni profesori, nakon što bi vizitali izabranih deset do dvanaest bolesnika u bolnici s. Francesco zajedno sa studentima, održavali bi predavanja iz medicine ili praktične kirurgije u prostorijama

---

Propaganda come missionario per aver il posto gratuito nel Vapore e portasi a Bosnia. Sacr. pe l'altro ubbid/enza/, Sped/ito/, 906, 5. luglio 1846.”

<sup>34</sup> Arhiv OFM, Missioni, sv. 124, str. 250: “... si da anchora premura di significarle che la S. C. trova opportuno il richiamo da Padova del P. Michele Sucich.”

<sup>35</sup> Arhiv OFM, Missioni, sv. 124., str. 255: “...Rapporto poi al P. Michele Sucich siccome egli ottiene da cotesta Sacra Congregazione il permesso di andare a studiare la Medicina nell'Universita di Padova, percio' tengo per forma, che ritenersi piu ... ed eseguiria piu' prontamente l'ubbidienza per il suo ritorno in Bosnia, che cotesta S. Congregazione gli fara conoscere, ...mandargli direttamente l'inchiesta ubbidienza”.

<sup>36</sup> Povijesni Arhiv Sveučilišta u Padovi, Imperiale regia Universita' di Padova, *Catalogo degli scolari, dell'Anno Scolastico 1847 - 1848. Spettante alla Cattedra di Chirurgia pratica nel corso dell'anno V di medicina del supplente Augusto dott. Zanardini*, str. 164 piše: “Fra Michele Sucich, Livno nella Bosnia, (costumi) distinte, conforme, (osservazioni) uditore estero, straordinario”.

bolnice ili u aulama na sveučilištu<sup>37</sup>. Medicinsku i kiruršku praksu fra Mijo završava boraveći u zajednici *Ordine ospedaliero di s. Giovanni di Dio – Fatebenefratelli* u Padovi.

Akademskom godinom 1850./1851., fra Mijo Sučić završava studij medicine i kirurgije u Padovi. Tajnik *Propagande fide* traži od generala Franjevačkog reda da mu pošalje potrebne dokumente kako bi se fra Mijo, nakon što je završio studij medicine i kirurgije u Padovi, mogao vratiti u svoju Provinciju<sup>38</sup>.

Dakle, fra Mijo najprije boravi u Veneciji u franjevačkom samostanu s. Francesco della Vigna šest godina (1839.–1845.), a najvjerojatnije studira na biskupijskoj teologiji u Veneciji. Zaređen je za svećenika 1845. godine. Zatim šest godina (1845.–1851.) stanuje i studira u kući redovnika sv. Ivana Božjega u Padovi<sup>39</sup>. Prema Povijesnom arhivu Sveučilišta u Padovi<sup>40</sup>, ne proizlazi da je fra Mijo *laureat medicine* i kirurgije na tom sveučilištu.

Uz posebne dozvole Svete Stolice završio je medicinu i kirurgiju na Sveučilištu u Padovi 1851. godine. Prije povratka u Bosnu dobio je dopuštenje od Svete Stolice da se može baviti liječničkim zanimanjem, uz uputu da sve to mora raditi besplatno – iz ljubavi. Sa štapom u ruci i torbom na ramenu, s puno razumijevanja i ljubavi išao je ovaj bosanski fratar-ujak diljem Bosne i šire radeći ovaj plemeniti posao, liječeći iscrpljeno tijelo i dušu bosanskom puku, izlažući često pogibeljima i vlastiti život.

Nakon što je uspješno okončao studij medicine i kirurgije školske godine 1850./51., sam traži povratak u Provinciju, dok tajništvo Svetog zbora traži od starješinstva Bosne Srebrene potrebne dokumente da se sada već doktor fra Mijo Sučić može vratiti u provinciju, budući da potvr-

<sup>37</sup> Virgilio Giormani, *Tre secoli di storia dell' ospedale di San Francesco a Padova (XVI-XVIII)*, Il complesso di San Francesco Grande in Padova, storia ed arte, a cura dell'Associazione Culturale Francescana di Padova, Signum edizioni, Padova 1983., str. 165.–189.

<sup>38</sup> Arhiv OFM, Missioni, sv. 124, str. 312.: "Il P. Michele Sucich Bosniense dimorante ora a Venezia nel convento di S. Francesco della Vigna avendo terminato i suoi studi, chiede di far ritorno nella propria provincia. ..."

<sup>39</sup> Dr. Vine Mihaljević pismeno se obratio provincijalu zajednice *Provincia Lombardo Veneta - Ordine ospedaliero di s. Giovanni di Dio - Fatebenefratelli* fra Cristoforu Danelutu i zamolio ga da mu pošalje dokumente o boravku fra Mije Sučića u njegovoj zajednici. Provincijal je odgovorio: "... žao mi je da Vas moram informirati da u našim spisima u arhivu ne nalazimo registre studenata koji su boravili kao gosti u našoj zajednici i studirali na sveučilištima `sv. Ivan Krstitelj' i `Prosdocimo' u Padovi." Bez ikakve sumnje, bit će potrebno otići u dotični samostan i nastaviti s istraživanjem provincijalne dokumentacije kako bi se dokumentirao fra Mijin boravak među tadašnjim redovnicima.

<sup>40</sup> Usp., Archivio antico, Università' degli studi di Padova.

đuju da je završio studij. Nema podataka o tome je li starješinstvo Bosne Srebrene moralo tražiti dopuštenje da njezin član može studirati izvan carevine, dakle dopuštenje turske vlasti. Vraćajući se 1852. godine nakon okončanog studija medicine i kirurgije, dr. fra Miji bila su potrebna dva konja koji su mu iz Splita preko Vagnja-prijevoja Dinare donijeli knjige i instrumente u samostan, odnosno kod franjevaca u Livno<sup>41</sup>.

### FRA MIJINO LIJEČENJE

“Nakon što je završio studij medicine i kirurgije”<sup>42</sup>, fra Mijo se vraća u Bosnu 1851. godine i posvećuje se apostolatu medicine i kirurgije služeći Bogu i čovjeku svojim franjevačkim poslanjem. Naime, vrativši se sa studija iz Padove u Bosnu fra Mijo započinje tjelobrižničko i dušobrižničko djelovanje, ili liječničko-dušobrižnički vijek<sup>43</sup>. Uistinu, uz dušobrižnički

<sup>41</sup> D. Sučić, *Dr. fra Mihovil Sučić, svećenik-liječnik...*, str. 29.

<sup>42</sup> Arhiv OFM, Missioni, sv. 124., str. 312.: “... avendo terminato i suoi studi ...”.

<sup>43</sup> U Bosni i Hercegovini je tada, piše prim. dr. Vladimir Dugački, medicina bila na niskoj razini. Izolirana od Zapada, a daleko od svoga političkog i administrativnog središta Carigrada, BiH je bila prepuštena sama sebi. Zbog osobitosti turskog duha sposobnog da primi sve što je praktično, ali ne i kreativno da to baštinu dalje razvija, medicina je u svim krajevima Otomanskog Carstva stagnirala i ostala skoro na istoj razini na kojoj su je Turci primili od pobijeđenih naroda. Prevladavali su kojekakvi samouki narodni liječnici, od kojih su neki obilazili zemlju i na dernećima prakticirali svoje umijeće, no ‘uspjesi’ njihova liječenja bili su takvi da su se rijetko vraćali na ista mjesta. Bilo je i smionih narodnih operatera koji su operirali mreine i mokraćne kamence. Brijaiči (berberi), džerahli, namještali su pak polomljene i iščašene udove, liječili rane, vadili zube, puštali krv, stavljali pijavice, obrezivali (sunetili) djecu, a u svojim berbernicama držali su i lijekove. U Sarajevu su berberi imali svoj ceh (esnaj) i svog starješinu (čehaju). Lijekovi su se mogli nabavljati kod kojekakvih travara, ali i u posebnim dućanima, svojevrsnim drogerijama, gdje su atari držali droge biljnog i životinjskog podrijetla, mineralne soli i eterična ulja. I oni su bili udruženi u esnafe. Hodže pak, faldžije, liječili su davanjem hamajlija, pisanjem zapisa, a bilo je i šejtan-hodža, ‘specijalista’ za istjerivanje nečistih duhova. Seoske babe izazivale su pobačaje ubadanjem u maternicu guščjeg pera, vretena, duguljastog korijenja i sl., a krvarenja, tetanus, sepsa, upala potrbušnice bili su više pravilo negoli iznimka. U kršćanskom svijetu Bosne i Hercegovine jedina medicinska literatura bile su pučke ljekaruše, u kojima ćemo pored slavenskih i ponešto arapskih elemenata naći još i mnogobrojne, doduše, dekadentne elemente zapadne medicine (prva do sada poznata ljekaruša s tla BiH potječe iz franjevačkog samostana u Fojnici, pisana 1774. bosanicom. Bilo je i školovanih liječnika (hećima), mahom stranaca, napose u turskom vojnom sanitetu, od kojih su neki radi bolje egzistencije prešli na islam. Tako se u Sučićevo doba spominje šaroliko društvo raznih nacionalnosti, katkad i sumnjiva podrijetla: Velibeg, politički izbjeglica iz Austrije zbog sudjelovanja u mađarskoj revoluciji, pravim imenom Gustav Gaal, zatim Alibeg, zapravo češki kirurg P. Regelsberger, Gabor Galanthay iz Ugarske (kao pristaša Lajosa Kossutha), Joseph Koetschet iz Švicarske, Albinus Simonsen iz Danske, Bartol Cavallieri iz Napulja, koji je kao karbonar prebjegao u Tursku, grčki liječnik Kaliarhi, židovski liječnik Isak Salom (nazvan Isak-efendija) i dr. Prvi školovani liječnik musliman Mehmed Sami-Šerbić (Šerbo) iz Tuzle djelovao je u doba poslije Sučićeve smrti. Usp. Zbornik Dr. fra Mijo Sučić..., str. 15.–16. Kada su se pojavljivale pojedine epidemije franjevci su molili osmanlijsku vlast da poduzme neke



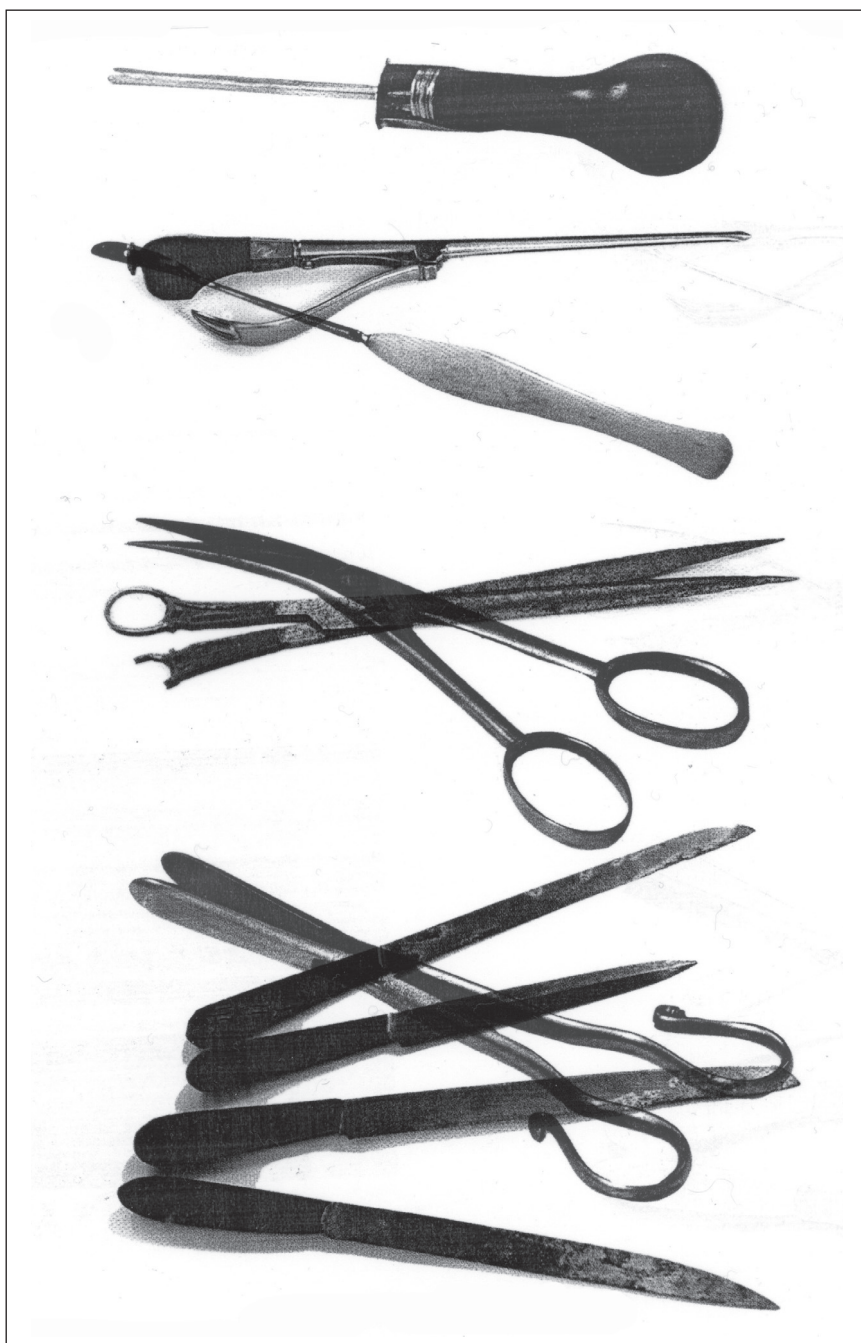
Drvena ukrašena kutija (45 x 26 cm) s dva seta kirurških instrumenata  
*A decorated wooden chest (45 x 26 cm) with two sets of surgical instruments*

započinje i njegov tjelobrižnički rad. Taj vijek, ispunjen radom, trajao je samo petnaest godina. Uz liječenje tijela bavio se i liječenjem duša – uz ljekarništvo bavio se i dušobrižništvom<sup>44</sup>.

Iako je željno očekivao povratak, sve administrativne zapreke nisu bile riješene. Morao je pribaviti dozvolu Svete Stolice da se pored redovničkog zvanja može baviti ne samo dušobrižništvom nego i tjelobrižništvom, to jest liječničkom praksom, jer se to svećenicima nije dopuštalo, ali ako liječe, “tada bez paljenja i rezanja” (dakle da ne reže i da ne žeže), ali da može “puštati krv” i to “samo onda ako je u tim umjetnostima vješt, i ako za to ne bude ništa primao do dobrovoljnih darova, i to ako bude okretao u opću korist”. Čini se da se nakon povratka u Bosnu fra Mijo uglavnom bavio

zaštitne (preventivne) mjere, da zabrani prodaju nezrela voća, da se očiste “ulice od strvine i drugih smrdježa”, da se roba prispjela iz Dalmacije pusti da odleži ili da se podvrgne čišćenju. Međutim, nisu naišli na razumijevanje jer se prema islamskom vjerovanju: *Egelu (fatum) ubjegnuti ne može*. Usp. Andrija Zirdum, *Pisma bosanskih franjevaca 1850.–1870.*, Plehan, 1996., str. 15.

<sup>44</sup> Godine 1852. fra Mijo boravi u Fojnici bez posebnih zaduženja. Godine 1856. opet se nalazi u Fojnici kao liječnik braće, doktor medicine. No nije se zadržavao samo u samostanu i nije liječio samo fratre.



Zbirka kirurških instrumenata  
*Collection of surgical instruments*



liječništvom, a manje pastoralnim radom. Jedan kroničar bilježi: “Teško je i pojmiti što sve morade pretrpjeti u obavljanju liječničke službe dr. fra Mijo. Nije bilo fijakera ni željeznica, nego torbu s kirurškim instrumentima na rame i štap u ruke pa je tako obilazio sela i gradove svuda svoju izvanrednu vještinu pokazujući. Nije bilo drugog izbora nego da prije svakog putovanja sam pripravlja lijekove, uglavnom iz biljaka, sakupljenim po planinama Bosne, iz prethodnih putovanja. O njegovom umijeću i savjesti pričalo se po Bosni.“ Drugi jedan kroničar bilježi: „Bolesnik, čim bi čuo da dr. fra Mijo ećim-liječnik /kako su ga u narodu popularno zvali/ dolazi<sup>45</sup>, odmah bi se sretnim osjetio, znao je da mu dolazi vješti i ljubežljivi liječnik, koji ne traži svoju korist, nego jedino ozdravljanje bolesnika.”

Uz redovite bolesti, povremeno su nailazile i zaraze. Tako je 1855. vladala kolera. Fra Mijo je napisao upute puku kako se mora čuvati od kolere i kako treba postupati kada je netko već zaražen. Te upute franjevci su pročitali puku već prve nedjelja na svim misama. Uz liječničke upute franjevci su jamčili puku kako su i oni spremni skupa s njima bolovati i umirati. Stvarno, kolera se proširila i zahvatila cijeli livanjski i glamočki kraj. Umiralo se svuda: u kući, na ulici, na polju, na konju. Govorilo se samo o bolesti, sprovodima i umirućima. Od početka kolovoza do 21. rujna 1855. umrlo je u Livnu 160–170 muslimana, 80–90 katolika, 60–70 pravoslavnih; u Čukliću 60–70, u Ljubunčiću 50–60, a u Vidošima 6 katolika. Dana 22. kolovoza umro je čuklički župnik fra Petar Križanac<sup>46</sup>, a preboljeli su liječnik fra Mijo Sučić i fra Lovro Karaula<sup>47</sup>. U to vrijeme njemački agent (zastupnik) Špiro Rajković otišao je u Glamoč u jednu seosku kućicu kako bi se sklonio od zaraze, ali je tamo umro. Dok je kod drugih vjeroispovijesti teško bilo naći ljude koji će pokapati mrtvace, u livanjskom se kraju organiziralo dvadesetak mladića koji su besplatno pokapali. Izvjestitelj spominje da nijedan od njih nije umro. Početkom

---

<sup>45</sup> To potvrđuje i brat laik, ljekarnik u Livnu fra Ivo Pavičić u pismu od 22. rujna 1869. Nikoli Franjiću u Sasinu: “Ja sam Vami puno puta kazivo da mi je pokojni ećim kazivo da se ne smi po puno davati nego sve iz uzde...” Usp. Andrija Zirdum, *Pisma...*, str. 289.–290.

<sup>46</sup> Fra Petar rođen je u Ljubasovićima (Tomislavgrad) 14. ožujka 1815., a preminuo je 22. kolovoza 1855. u Čukliću.

<sup>47</sup> Kad je fra Lovro u svibnju 1875. u ime livanjskih katolika napisao spomenicu o stanju i nepravdama koje kršćani trpe te je preko prijatelja poslao u Beč, livanjski su muslimani odlučili ubiti ga. Na Ilindan – 20. srpnja 1875., dok se fra Lovro vraćao s groblja na kojem je s vjernicima proslavio svetu misu te prolazio pokraj rodnog sela, dočekali su ga na putu i okrutno ubili. Za to ubojstvo nitko nije bio kažnjen. Usp. Andrija Zirdum, *Pisma bosanskih franjevaca...*, str. 313.

1856. kolera se ponovno pojavila u livanjskom kraju, ali su od nje umirala samo djeca<sup>48</sup>.

Godine 1860. bio je pozvan od svojih kolega u Italiju, i tom je prigodom na molbu prijatelja pregledao i izliječio jednu plemkinju koju dotada nisu mogli izliječiti. U znak zahvalnosti kontesa mu je darovala kip Bogorodice koji se i sada nalazi na oltaru u franjevačkom samostanu Gorica – Livno, a zrači nježnošću i ljepotom, kako reče fra Ignacije Gavran. Ne zna se zašto je boravak toliko produžio, do 1864. godine. Ono što je fra Mijo mogao sa sobom ponijeti u Italiju, a što oni tamo nisu imali jesu ljekovite trave<sup>49</sup>. Potom se ponovno vraća u Bosnu, i nastavlja svoj humani rad, služeći Bogu i čovjeku, ali nažalost ne zadugo. Krajem veljače 1865. godine pozvan je u Šuicu da pomogne pri porođaju jednoj muslimanki<sup>50</sup>. Pomoć je bila djelotvorna, majka i dijete spašeni su. Ali sati i sati pješaćenja, surova i nemilosrdna zima te zdravlje koje je već bilo narušeno – i to je bio kraj humanoj misiji dr. fra Mije Sučića.

U narodu ovoga kraja živi priča kako je porođaj u Šuici dovršio operativno, carskim rezom<sup>51</sup>. Bio bi to uistinu epohalan zahvat kada bi se to moglo i dokazati. Po instrumentariju koji postoji u franjevačkom samostanu Gorica – Livno, to se moglo učiniti. No da u to vrijeme i u takvim kućnim uvjetima, nakon takva zahvata ostanu na životu i dijete i porodilja, teško je povjerovati<sup>52</sup>. Teško je vjerovati da bi se u takav rizičan zahvat upustio i kao svećenik, a tek onda kao liječnik. Poradi religioznih razloga dugo se nije smio primjenjivati carski rez na živoj porodilji, a i higijenski uvjeti u seoskoj kući u Šuici nude drugi način porođaja<sup>53</sup>.

---

<sup>48</sup> Zagrebački katolički list, 41./VI. (13. XI. 1855.), str. 325.–327. i 1856., od 5. siječnja 1856., str. 7. Usp. Andrija Zirdum, *Pisma...*, str. 16.

<sup>49</sup> Tu vidim uspjeh fra Mijina liječenja, a i zadržavanje u talijanskim gradovima i mjestima gdje je boravio pune četiri godine.

<sup>50</sup> A. Nikić, *Medicina...*, str. 37.–38.

<sup>51</sup> To mi je u listopadu 2007. potvrdio fra Rade Dragičević, bivši župnik u duvanjskom kraju.

<sup>52</sup> U Švicarskoj je prvi carski rez izveden 1500. godine, a izveo ga je Jacob Nufer na vlastitoj ženi, poznat kastrator svinja, a u Njemačkoj se to dogodilo 1610. godine. Budući da su se zahvati izvodili u neodgovarajućim uvjetima, često bi se spasilo dijete, ali je majka redovito umirala od posljedica trovanja ranom – sepsa. To je vrijedno spomena zbog usporedbe s rezultatima u tadašnjoj Europi. Nevjericu potkrepljuje i publikacija profesora porodništva iz Beča 1878. da od svih žena za koje je on do tada znao, a koje su imale carski rez, ni jedna nije preživjela.

<sup>53</sup> Smatram da je to bio vrlo riskantan potez. Što učiniti, razmišljao je i fra Mijo. Rizik da u porođaju umre muslimanka pritiskao je fra Mijinu savjest. Uslijedila bi represija ne samo na franjevce, nego i na katolike.



## FRA MIJINA SMRT I SPOMENIK

Dr. fra Mijo Sučić umire 3. ožujka 1865. vjerojatno od upale pluća. Iako su ga braća franjevci hrabрили da će ozdraviti, pogledao se u zrcalo i rekao: “Mene nije, podijelite mi, braćo, svete sakramente.” U ovom trenutku dolaze mi na um misli koje su možda prožimale fra Mijino liječničko razdoblje. Isus u Evanđelju dvaput sebe naziva liječnikom i iscjeliteljem i stavlja snažan naglasak na ozdravljenje. Ali ozdravljenje koje se traži od Isusa nadilazi čovjekove fizičke boli. Ono nije samo biološki i fizički fenomen, već dodiruje svaki aspekt ljudskoga života: fizički, emocionalni, društveni i duhovni. Znajući da je Isus u svojoj savršenosti upravo takav liječnik, fra Mijo mu se kao liječnik obraća nadajući se da mu bude bar malo sličan i da može dar liječenja, pouzdanja i vjere darovati drugima.

Biti liječnik uistinu je milost koja je dana liječnicima da podignu čovjeka, osposobe ga da se nosi sa svojom bolešću i pošalju ga drugima. Bog liječnicima otvara mnogo mogućnosti, ali i traži angažiranost bolesnog čovjeka u vlastitom zdravlju. Liječnik vjernik je tu da svojom stručnošću oslobađa od boli, a svojom duhovnošću i vjerom u Boga stvori povjerenje bolesnika u liječnika i obratno. Kada u susretu otkrijemo čovjeka u čovjeku, put k ozdravljenju bit će lakši. Vjera je moć koja otklanja strah od smrti, potiče na strpljivost i uči liječnike da snaga nije u instinktima nego u duhu otvorenom Bogu. Liječnici nisu gospodari ni života ni smrti, ali nekada oni drže spas u svojoj ruci. To je važna spoznaja koja daje snagu i ljepotu liječničkom pozivu. Liječnik vjernik djeluje svjestan te činjenice, ali pritom zna da i vjera pomaže čovjeku da se približi spomenutom idealu zdravlja i da ga ona nekad izvlači iz osjećaja bespomoćnosti. Samo vjera ima moć osmisliti naizgled besmislene patnje ili čak tragedije koje su nekad neizbježne. Vjera je najbolja prevencija bespomoćne predaje sudbini. Potpuno zdravlje ima osoba koja funkcionira na svim razinama: tjelesnoj, emocionalnoj, duhovnoj i društvenoj. Sama je bolest prigoda da se Bog proslavi u vjernicima. Jedan dio patnje rezultat je bolesti, drugi je dio čovjekov vlastiti proizvod. Vjera može promijeniti stav prema bolesti. Uvjerenje da Bog zna za našu patnju može probuditi u osobi nadu da Bog može intervenirati i udijeliti zdravlje. Već tisućama godina Bog daje važnost liječničkom pozivu. Tako je biblijski pisac Sirah zapisao:

*Sine moj, u bolesti ne budi potišten,  
već se Bogu moli,  
jer on zdravlje daje...  
Ali i liječniku mjesta daj*

*i njega je Gospod stvorio:  
neka nije daleko od tebe jer  
i on je potreban.  
Katkad je spas u ruci njihovoj,  
jer se i oni Bogu utječu,  
da im poda milost izlječenja  
i lijek za spas života... (Sir 38, 9–14)<sup>54</sup>*

Nakon primljenih sakramenata umirućih fra Mijo je blago u Gospodinu preminuo u 45. godini ovozemaljskoga života, u ćeliji franjevačkog samostana u Livnu. Na njegovu grobu moglo bi se napisati kao i na grobu mladog liječnika iz Mađarske Stefana Orboka de Kokosa, koji umire u 33. godini života nakon teške bolesti u Padovi: *Hic juvenis fortis, medicus facit, ergo nec aetas, nec vis, nec medicus, vincere fata quent.*<sup>55</sup> Malo poslije fra Anđeo Ćurić je zapisao: “Ove godine je umro veleučeni doktor liečnik fra Mijo Sučić, čija ljekarna i aparati ostade ovoj občini, koje je član čestit bio. Bog mu bio baština”<sup>56</sup>.

Fra Mijini zemni ostaci pokopani su na groblju Gorica, a njegov nadgrobni spomenik svojevrsna je atrakcija koju tri godine nakon njegove smrti 1868. podigoše braća franjevci. Golem kameni blok, 3,5 m visok križ, sarkofag 3,80 m dug, 1,5 m širok i 1,90 m visok, dominira grobljem. Na spomeniku piše: “Žrtva ljubavi krstjanske, pade 3. ožujka 1865. V C. O: MIHOVIL SUČIĆ, rođen u Livnu, red S. O. FRANJE, naučitelj ljekarstva i ranarstva dobi 45.”

Fra Mijo je preminuo u franjevačkom samostanu u Livnu za gvardijanstva fra Pave Vuičića, a spomenik mu je podignut za gvardijanstva fra Filipa Kunića. Potonji je bio “spisatelj latinske slovnice i izdavatelj narodnih pjesama”. Ta ljubav prema pisanoj baštini je, čini se, bila poticaj da se podizanjem kamenog spomenika sačuva uspomena na dr. fra Miju Sučića<sup>57</sup>.

Nešto niže stoji uklesano: “KOMU zafalna bratja redovnici zgroznim suzam staviše spomenik ovaj 1868.” – tri godine nakon fra Mijine smrti. Ispod toga uklesan je podatak: “Dovuče iz Žabljaka obitelj Ivana MIHALJEVIĆA iz Zagoričana, spomocju obitelji Mate MIHALJEVIĆA iz Potočana na 28 volo-

<sup>54</sup> Usp. Gospa Sinjska, 34./2007./2008., str. 176.–177.

<sup>55</sup> V. Giormani, Tre secoli di storia dell'ospedale di s. Francesco Grande a Padova, str. 168. “Ovdje počiva jaki mladić, liječnik, dakle, niti dob, niti sila, niti liječnik ne mogu pobijediti smrt.”

<sup>56</sup> Tako je 1865. godine zapisao fra Ante Ćurić u *Samostanskoj kronici* (str. 17.). Izražavam zahvalnost dr. fra Miri Vrgoču na ovom i još nekim podacima koje mi je ustupio.

<sup>57</sup> Arhiv Franjevačkog samostan u Livnu, *Samostanska kronika*, str. 17.

vah”. I još, uklesano je i ime klesara: “Izradi Mato Radnić – Baja”.

Promatranje velebnog spomenika podignutog u ime zahvalnosti i u čast junaštvu i žrtvi fra Mije Sučića, doziva u pamet ne samo fra Mijinu veličinu, već i plejadu franjevačkih velikana srca, uma i karitativne djelatnosti, koji su se tijekom minulih osam stoljeća pridružili hrvatskim i katoličkim mučenicima. Oni su se uistinu žrtvovali za hrvatski narod, Katoličku crkvu i Franjevački red; zar u tu žrtvu nije upisan i svagdašnji mukotrpan, ali nadasve dostojanstven život naših pređa: djedova i baka, očeva i majki, braće i sestara koji su odgojili generacije i bili vjerni čuvari vjere i tradicije na bosanskohercegovačkoj vjetrometini koja se često dimi.

O takvom čovjeku pjevao je Ivan Mažuranić:

*Nije visok, tko na visu stoji,  
Nit je velik, tko se velik rodi,  
Već je visok, tko u nizu stoji  
I visinom nadmaša visine  
A velik je, tko se malen rodi  
Al kad padne, golem grob mu treba.*

Ako je suditi po spomeniku, braća franjevci i zahvalni narod nisu štedjeli truda da mu načine ovakav spomenik koji još uvijek svojom veličinom dominira goričkim grobljem. I bolnica u Livnu nosi njegovo ime, kao županijska bolnica. Tamo je i poprsje dr. fra Mije Sučića ispred bolnice, koje podigoše franjevci, kao nijemi svjedok minule epohe i franjevačke humane misije. To je ujedno i potvrda kako se ne zaboravljaju dobročinitelji koji su zadužili narod. I tako, vrativši se bar u mislima



Poprsje dr. fra Mije Sučića ispred bolnice koja nosi njegovo ime u Livnu.

*Fra Mijo Sučić's bust in front of his hospital in Livno, Bosnia and Herzegovina.*

unatrag nekoliko stoljeća, probudili smo uspomene na ljude koji su živjeli i nestajali u toj beskrajnoj spirali vremena, ali su ostajala njihova djela, kao nada, kao putokaz onima koji su dolazili iza njih. Ali nestajanje nije kraj, i nema kraja, jer sama smrt nije kraj “*smrću je samo posijana staza uspjeha od gnijezda do zvijezda*”, kako reče pjesnik Mak Dizdar<sup>58</sup>.

### FRA MIJINI KIRURŠKI INSTRUMENTI I LITERATURA

U muzeju franjevačkog samostana Gorica – Livno nalaze se impresivna svjedočenja o početnim koracima bosanske kirurgije: kožna torba s tri kutije – u jednoj su zubarski instrumenti, u drugoj mala apotekarska vaga na kojoj je fra Mijo vagao ljekovito bilje i druge pripravke, a u trećoj je nekoliko žljebastih sondi, igala za punktaciju te manjih noževa – skalpela. Veličina kožne torbe je 32 x 23 cm<sup>59</sup>. Znatno bogatiji instrumentarij nalazi se u drvenoj kutiji veličine 60 x 30 cm, na rubovima lijepo izrezbarenoj, s dvije horizontalne pregrade. U prvoj su zavijene igle za ulazak u prsnu i trbušnu šupljinu, iglodržači, instrumenti za podvezivanje krvnih žila, škare različitih veličina, skalpeli, pomagalo za imobilizaciju prijeloma, za zaustavljanje krvarenja kompresijom, hvataljke za meka tkiva te preteče nekih suvremenijih instrumenata. U drugom je setu nekoliko dugih noževa te instrumenti čija je vrijednost izrazito muzejska.

Posebna su vrijednost stručne knjige iz područja medicine i kirurgije te anatomske atlas u futroli 90 x 60 cm, a kada se otvori, 120 cm. Zbog izrazito preciznih crteža, atlas zaslužuje posebnu pozornost. Pomalo ga nagrizao zub vremena pa bi ga trebalo zaštititi. Izdan je u Briselu 1838. godine, a autori su mu Bourguery i Jacob. Na francuskom je jeziku. Uz atlas je i knjiga – priručnik iz anatomije istih autora i iste godine izdanja. Tu je i medicinska enciklopedija u 40 svezaka na talijanskom jeziku. Prvi svezak tiskan je u Veneciji 1827. godine. U franjevačkom samostanu u Fojnici nalazi se još jedna veća vaga koja je pripadala dr. fra Miji Sučiću te dva mikroskopa i jedno predmetno stakalce na kojem se vide kristali urina. Bilo bi dobro kada bi se i ti predmeti koji su pripadali dr. fra Miji Sučiću našli na svom prirodnome mjestu, u franjevačkom samostanu Gorica – Livno, iako je fra Mijo dobrim dijelom službovao u fojničkom kraju. Izgleda da postoji nekoliko brošura koje je pisao o bolestima, o zdravstvenim

<sup>58</sup> Usp. D. Sučić, *Dr. fra Mihovil Sučić, svećenik-lijeknik...*, str. 28.

<sup>59</sup> O stručnosti i specijalnostima kojima se bavio dr. fra Mijo Sučić svjedoče instrumenti, knjige i anatomske atlas, koji su se nalazili u njegovu posjedu.

prilikama, bolje reći neprilikama u Bosni, o prevenciji nekih zaraznih bolesti te o higijeni. Neke od tih monografija nalaze se u muzejima u Budimpešti pa bi bilo dobro da se i to nađe na okupu, na jednome mjestu. U Gorici postoji desetak ljekaruša, a neke su svakako pripadale i dr. fra Miji Sučiću. Pisane su ikavicom, lijepim rukopisom, a neke sadrže i veterinarske naputke – recepte. I ljekaruša od 33 recepta iz ginekologije i porodništva te brošura *Pregled znakova koje naznačuju unutarnje bolesti* pripadali su prvom kirurgu u Bosni i Hercegovini dr. fra Miji Sučiću<sup>60</sup>.

### ZAKLJUČAK

Povijest zdravstva u Bosni i Hercegovini tijekom minulih gotovo osam stoljeća – posebice u srednjovjekovnoj Bosni, te Humu odnosno Humskoj zemlji, a od 1448. Hercegovini, kao i u vrijeme osmanlijske uprave – ne može se zamisliti bez franjevaca. Franjevci najprije djeluju s područja Dubrovačke Republike, potom kao članovi bosanske vikarije, odnosno poslije provincije Bosne Srebrene, koji su se od svoga prvog dolaska u današnju Hercegovinu – dvadesetak godina nakon osnutka Franjevačkog reda, a u Bosnu *de facto* od 1248., odnosno *de iure* od 1291. godine, duhovno i pastoralno brinuli za katolički puk i svestrano pomagali i pripadnicima pravoslavlje i islama.

Kako je odavna poznato, u šestom poglavlju Pravila iz 1223. godine utemeljitelja Franjevačkog reda sv. Franje Asiškoga stoji napisano: “*Ako koji od braće oboli, ostala ga braća moraju posluživati, kako bi željeli da se njih poslužuje.*” Uistinu, franjevci nisu samo skrbili o bolesnoj braći redovnicima već su se, uz pastoralni rad, brinuli i o tjelesnom zdravlju povjerenog im puka, kao i o ljudima koji su pripadali drugim konfesijama, što im je, uz ostalo, priskrbilo velik ugled među svim konfesijama.

Gledajući s ove vremenske distance, ne smijemo biti strogi kritičari, ali je neosporno da je dr. fra Mijo Sučić, u to vrijeme školovani liječnik, udario temelje stručnom razvoju službe na ovim prostorima skupa sa svojim prethodnicima, počevši od Male braće u Dubrovniku preko plejade franjevačkih liječnika i ljekarnika tijekom davnih stoljeća – fra Petra Bustrovića, promaknuta za doktora liječništva 1708. godine u Italiji, člana Bosne Srebrene, koji tu nije rođen, niti se dugo zadržao na ovim prostorima, fra Franje Gracića (1740.–1799.), fra Tadije Lagarića (1761.–1840.), fra Nikole Ilijića (1767.–1840.), obojice iz Kreševa, fra Mate Nikolića (1784.–

---

<sup>60</sup> Usp. D. Sučić, *Dr. fra Mihovil Sučić, svećenik-liječnik...*, str. 25.–27.

1844.) iz Žepča, fra Petra Mareševića, 1836. promaknuta u Beču za doktora liječništva, koji je uglavnom djelovao u okolini Budimpešte iako je bio iz Kreševa i napokon dr. fra Mije Sučića kojim se približava završetku poglavlje franjevac-liječnika u livanjskom kraju i Bosni, dočim se franjevci u Hercegovini još uvijek, uz dušobrižništvo, nastavljaju baviti liječništvom i ljekarništvom te pišu svoje ljekaruše<sup>61</sup>. Mnogi od tih *tjelobrižnika* sa svojom torbom s medicinskim instrumentima i lijekovima u jednoj ruci i štapom u drugoj obilazili su sela i gradove liječeći puk bez obzira na konfesionalnu pripadnost. Da bi mogli opravdati nade što ih je u njih polagao katolički, hrvatski puk, morali su već od davnina svladati liječničko ili ljekarničko umijeće bilo kao samouci ili učeći zanat kod kojega vještog i iskusnog samostanskog kirurga ili ljekarnika, a neki od njih upućivani su na stručne visoke škole u inozemstvu. Između brojnih franjevaca, ovaj je put predstavljen samo jedan od njih. To je dr. fra Mijo Sučić iz Livna.

Zaposjednućem i aneksijom Bosne i Hercegovine 1878. godine i neposredno prije aneksije dolaze završeni svjetovni liječnici budući da je zdravstvo u austrougarskoj vlasti postalo općedruštvenom brigom. Kada su Austrijanci došli u Livno, zatječu pogibeljnu epidemiju trbušnog tifusa, koja je vjerojatno počela i nekoliko godina prije u Sarajevu. No turske su vlasti to zataškale kako se epidemija ne bi negativno odrazila na trgovinu jer je Livno bilo na glavnom trgovačkom putu prema Dalmaciji. Tadašnja Bosna i Hercegovina u vrijeme aneksije ima šest okružnih liječnika, deset kotarskih i osam općinskih. U isto vrijeme Hrvatska ima 120 liječnika. Žrtva epidemije trbušnog tifusa bio je i dr. Leopold Peintiger, prvi austrijski liječnik u Livnu, koji je umro 17. studenoga 1878. u 29. godini života. Dok za obični puk nije pisalo u knjigama umrlih od čega su umrli, za austrijske je službenike i namjesnike pisalo *ex morbo ileo-typhi*.

Vjerojatno 1885. godine u krugu sadašnje bolnice bio je vojni austrijski stacionar s austrijskim vojnim liječnikom koji je liječio i hospitalizirao i civile. To je početak livanjske bolnice, a 1892. godine otvorena je prva ljekarna u Livnu<sup>62</sup>.

<sup>61</sup> Fra Dujo Ostojčić (+1938,) početkom dvadesetog stoljeća dopisivao je u svoju *Ljekarušu* nove recepte i tako ispisao podebelu i tešku knjigu *in folio*, koja zavrjeđuje stručnu analizu. Uz to, sačuvao je od zaborava franjevačke i svjetovne ljekarnike iz svoga životnog vijeka.

<sup>62</sup> Usp. D. Sučić, *Dr. fra Mihovil Sučić, svećenik-liječnik...* Barun, Anđelko, *Svjedoci i učitelji. Povijest franjevaca Bosne Srebrene*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb, 2003.; Bazala, V, *Svećenici kao liječnici*, *Liječnički vjesnik* 60 (1930) 552.; Jelenić, Julijan, *Kultura i bosanski franjevci*, sv. I. i II., Prva hrvatska tiskara Kramarič i M. Raguz, Sarajevo, 1912.–1915., II. sv., str. 447.–461.; Kaić, Z., *Dr. Mijo Sučić*, Zbornik radova 1. kongresa za historiju zdravstvene kulture, Sarajevo, 1970., str.



I, naravno, tu su franjevci Bosne Srebrene, koji su uvijek bili uz narod ne samo kao dušobrižnici, već i tjelobrižnici, crkveni i svjetovni učitelji, bliski narodu, zbog čega ih je puk zvao i još uvijek zove *ujacima*. Njihovi samostani u Dubrovniku – u kojima franjevci blizu osam stotina godina njeguju ne samo lječništvo, nego i ljekarništvo, te od 1317. do danas djeluje njihova javna Ljekarna<sup>63</sup>, a u Slanom, Stonu, Makarskoj, Fojnici, Kreševu, Kraljevoj Sutjesci, na Širokom Brijegu<sup>64</sup> i Humcu te u Livnu – Gorici, Gučkoj Gori i drugdje bili su doista i ambulatoriji i bolnice i ljekarne – mali medicinski centri s knjižnicama u kojima je bilo nemalo medicinskih djela – primjerice u Franjevačkoj knjižnici u Mostaru ima više od 5000 svezaka s medicinskom tematikom<sup>65</sup>. Ljekarna Male braće koja neprekidno djeluje od 1317. godine, kao i ljekarne koje su u Bosni i Hercegovine franjevci otvarali u XIX. stoljeću omogućavale su da se evanđeoski poziv na ljubav prema bližnjemu ostvaruje na način koji zahtjeva stručnost, organiziranost i zajedništvo. Postale su inspiratori, promotori i poticatelji karitativnih djela kod onih koji mogu pomagati. Konačno, svojim su djelovanjem promicale humanitarni rad preko besplatne skrbi za pacijente.

Prije povratka u Bosnu dr. fra Mijo Sučić dobio je dopuštenje od Svete Stolice da se uz pastoralni – dušobrižnički može baviti tjelobrižničkim liječničkim zanimanjem, uz uputu da sve to mora raditi besplatno, to jest iz ljubavi. Sa štapom u ruci i torbom na ramenu, s puno razumijevanja i ljubavi išao je ovaj bosanski fratar-ujak diljem Bosne i šire radeći ovaj plemeniti posao, liječeći iscrpljeno tijelo i dušu bosanskom puku, izlažući često pogibeljima i vlastiti život. Potrebno je ponovno istaknuti kako je neosporno da je dr. fra Mijo Sučić, kao školovani liječnik, udario temelje stručnom razvoju službe na ovim prostorima skupa sa svojim prethodnicima počevši od fra Petra Bustrovića. Kao što je već spomenuto, fra Mijo je

---

311.–313.; Karamatić, Marko, *Uloga franjevaca u povijesti bosansko-hercegovačkog zdravstva*, Croatica christiana periodica, sv. VIII (1984) 13.; Karamatić, M., *Franjevci u zdravstvenoj kulturi Bosne i Hercegovine tijekom prošlosti*, Jukić, sv. 2., Sarajevo, 1972.; Mihaljević, Vine, *Filozofsko-teološki studiji u Veneciji i studij medicine i kirurgije u Padovi bosanskog franjevca fra Mihovila Sučića*, Jukić, sv. 24/25, Sarajevo-Samobor, 1994./1995, str. 181.–197.; Papić, V., *O zdravstvenoj kulturi i zdravstvenoj zaštiti žitelja Livna do Drugog svjetskog rata*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 1987.; Vrgoč, Miro, *Lesikon franjevaca Bosne Srebrene iz livanjskog kraja*, Svjetlo riječi, Sarajevo – Zagreb – Livno, 2003., str. 255. (Sučić fra Mihovil / Stjepan).

<sup>63</sup> Andrija Nikić, *Pharmacy of friar minor in Dubrovnik as franciscan contribution to the history of pharmacy*, AMHA, 4./2006., br. 1., str. 153.–162.

<sup>64</sup> Andrija Nikić, *Franciscans and medicine in Herzegovina*, AMHA, 2./2004., br. 2., str. 155.–170.

<sup>65</sup> Usp. Andrija Nikić, *Franjevačka knjižnica u Mostaru*, Mostar, 1981. i Franjevački arhiv, Mostar, 1984.

umro u stvaralački optimalnoj dobi – u 45-oj godini života. Bio je to velik gubitak ne samo za Livno, jer je imao veliko iskustvo s područja ljekarstva i ranarstva. Zapravo, nakon njegove smrti može se govoriti o nekakvom kontinuitetu i napretku vještine liječenja, uz veće ili manje zastoje, ovisno o okolnostima i vladavinama koje su se često smjenjivale.

Na koncu, slobodno se može reći da su, nakon pada Bosne pod Turke 1463., i Hercegovine između 1466. i 1482. godine, bosanskohercegovački franjevci bili jedina, tanka, ali čvrsta nit koja je spajala medicinu Bosne i Hercegovine s medicinskim stečevinama zapadne civilizacije<sup>66</sup>. I to je dovoljno!

#### SAŽETAK

*U radu se opisuju: životni put fra Mije - Mihovila Sučića (Livno, 1820.–1865.), njegovo školovanje, studij medicine u Padovi, povratak i djelovanje u Bosni te njegova smrt, spomenik i osobna ostavština.*

*Školovanje je započeo u Livnu i Fojnici, u Franjevački je red stupio 1837. i krsno ime Stjepan zamijenio s fra Mijo. Zavjete je položio 1938. te završio studij filozofije 1840. godine. U Veneciji je 1845. završio studij teologije i zaređio se za svećenika.*

*Uz posebnu dozvolu Svete Stolice, u Padovi je upisao studij medicine i kirurgije koji je završio 1850. godine. Nakon povratka u Bosnu postao je službeni liječnik ne samo franjevac, nego i običnog puka. Liječio je po svojoj Bosni i u jednom dijelu Hercegovine.*

*Nažalost, i njegov je život bio prilično kratak. Zimi, dok se u Livnu oporavljao od bolesti, bio je pozvan da porodi dijete u Šuicu, mjesto udaljeno od Livna pet sati pješaćenja. Tom se prigodom prehladio na smrt. Dok su ga fratri tješili da će preboljeti, pogledao je svoje ruke i rekao: "Ja sam gotov; dajte mi podijelite svete sakramente." Preminuo je 3. ožujka 1865. u samostanu i bio pokopan u groblju u Gorici kod Livna; gorostasni nadgrobni križ-spomenik, što ga je od klesarske radionice do groblja vuklo 28 volova, svjedoči koliki je ugled i zahvalnost uživao. Njegova ljekarna, ljekarnička vaga, kirurški i zubarski instrumenti, Ljekaruša i ostali liječnički instrumenti još se čuvaju u livanjskom samostanu. A u Muzeju u Gorici čuva se fra Mijina ostavština. Tu su njegove stručne knjige: više od stotinu svezaka, sve iz prve polovice XIX. stoljeća, a nekoliko iz pedesetih i šezdesetih godina. Nekoliko ljudi učilo je od njega kako se liječi; oni su i nastavili njegov rad. Danas se po njemu zove županijska bolnica u Livnu – Dr. fra Mihovil Sučić.*

*Kao prvi kirurg u Bosni i Hercegovini, dr. fra Mijo Sučić ostaje ne samo pionir, nego i uzor kršćanskog pristupa bolesniku.*

**Ključne riječi:** povijest medicine, XIX. stoljeće, liječnici, franjevci, Mijo Sučić, Bosna i Hercegovina

<sup>66</sup> Julijan Jelenić, *Kultura i bosanski franjevci*, sv. II. Sarajevo 1915., str. 447.–461.; Andrija Nikić, *Medicina i slava prošlost franjevac*, Mostar, 2000.; Risto Jeremić, *Prilozi za istoriju zdravstvenih i medicinskih prilika .. Beograd 1951.*; A Karahasanović, *Zdravstvene prilike u Bosni i Hercegovini za vrijeme Turaka*, Zbornik radova Prvog kongresa za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Sarajevo 1970., str. 167.–174.. i Hajrudin Čurić, *Zdravstvene prilike u Bosni i Hercegovini pred kraj turske vladavine*, Zbornik radova Prvog kongresa za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Sarajevo, 1970., str.175.–186.